

Fool's Paradise (Budalannın Cenneti),
Sergi görüntüsü, Galeri Nev İstanbul,
Fotoğraf: Hadiye Cangöke

Şimdi Vedalaşma Vakti

GİZEM GEDİK

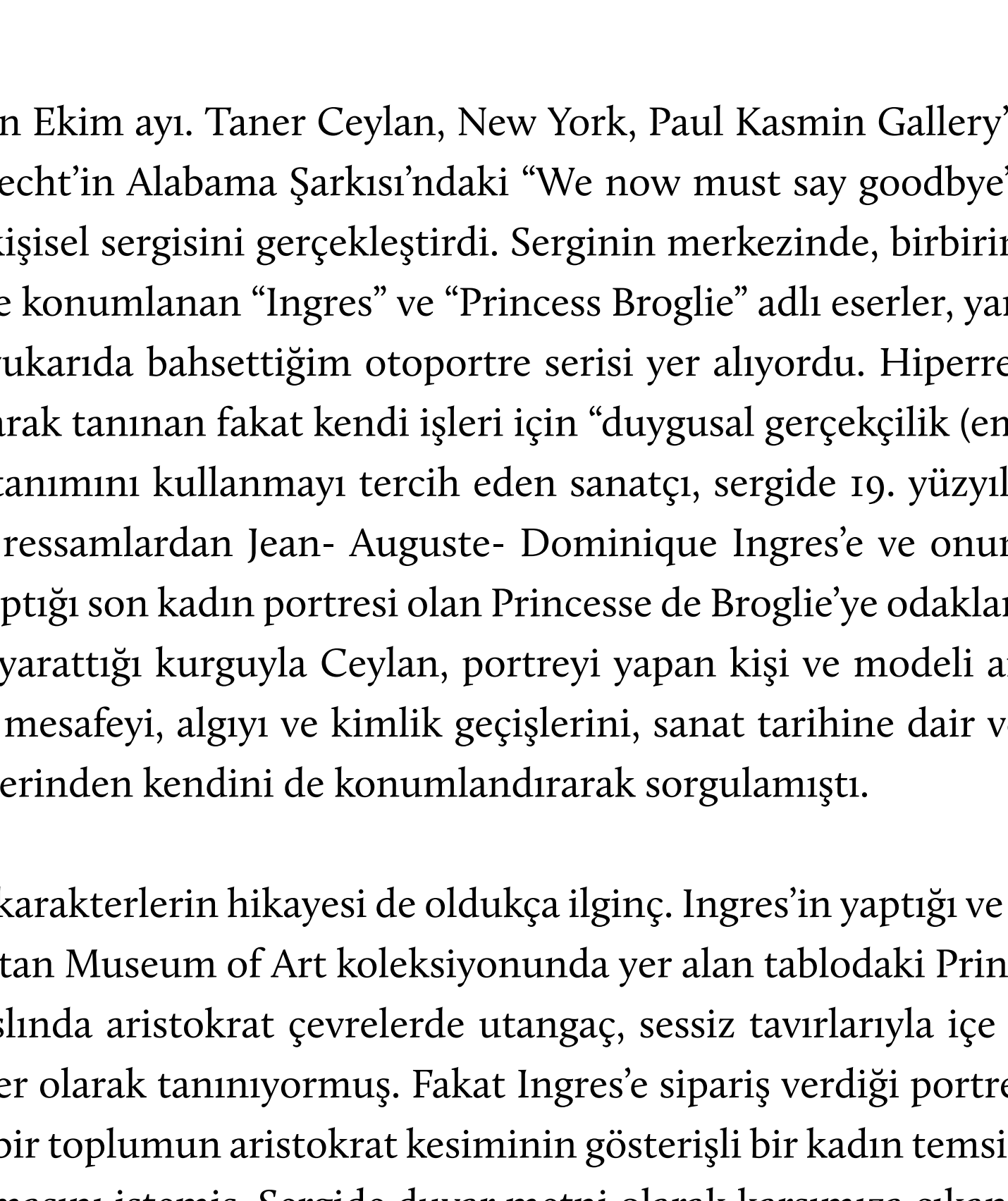

Belirsizlik ve güvensizlik, insan psikolojisi üzerinde belki de en olumsuz etkileri yaratan ve çabalamayı, umut etmeyi, ilerlemeyi zorlaştıran çok güçlü iki duygu. Dış etkenler güvenimizi sarstıkça ve yürüyebileceğimiz yolu kapattıkça, refleks olarak kabuğumuza çekilip kendi küçük alanımızı korumaya, ritüellerimizi ve alışkanlıklarımızı sabitlemeye çalışıyoruz. Yarattığımız hayatı ayaklarımızın altındaki zemin kaymadan sürdürebilmek için büyük mücadele verirken kendimize ilgilenmeye, kişisel gelişimimize ve ilgi alanlarımıza daha çok vakit ayırıyoruz. Yeter ki kontrol hep bizde olsun, dengemiz hiç bozulmasın, gücümüz azalmasın. Dış dünyanın kapıları kapandıkça içeriye doğru kapılarımızı açıyoruz tek tek; bugüne kadar binbir zorlukla inşa ettiğimiz kimliğimizi, bakışımızı, duruşumuzu sorguluyoruz günden güne.

Galeri Nev İstanbul'da Ekim ayında açılan ve bu hafta sona eren *Fool's Paradise* (Budalannın Cenneti) adlı karma sergi, işte bu dönemin ruhunu, zihinsel ve fiziksel etkilerini, belirsizliğin içinde debelenirken korumaya çalıştığımız sahte cenneti yansıtan bir kurgunun mekanı haline geldi. Bir araya gelen eserlerin kimisi son zamanlarda yaşanan felaketleri, doğanın bozulan dengesinin somut sonuçlarını, kimisi ise içinde bulunduğumuz bunalıtı ya da öznenin kendini var etme, kimliğini sorgulama ve yüzleşme süreçlerini yansıtıyordu. Bu bağlamda kurgusunu üstlenen Merve Çağlar'ın şiirsel metniyle birlikte sergi, bir tema altında buluşan bir seçkiden öte, adeta belli bir dönemin içsel bir kesitini sunmayı başardı. Taner Ceylan'ın sergide yer alan 2015 tarihli "We Now Must Say Goodbye" adlı otoportre serisi ise, belki de galeride geçirdiğim her gün beni kendine daha çok çeken, düşündürten, hem teknik hem de kavramsal açıdan en çok meraklandırıan işlerden biri oldu. Elbette sergideki her parça kurguya dahil oluşu ve konumlanması yönünden oldukça farklı etkiler yaratıyordu. Fakat Güncel'in bu sayısında, belki de kimlik meselesine başka bir yerden baktığı için alımlama sürecimde merkez konuma yerleşen bu serinin hikayesi üzerinde biraz daha fazla durmayı tercih ediyorum.

Bir Serginin Hikayesi:

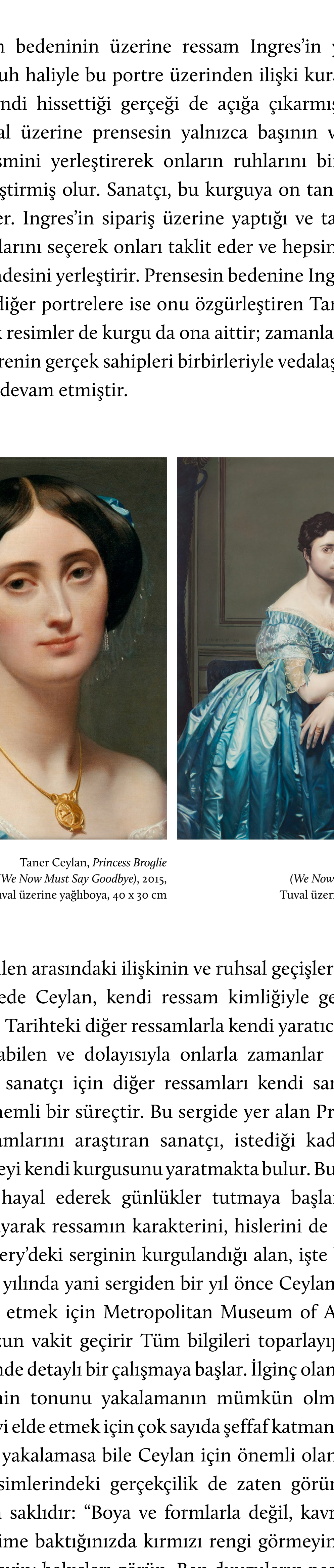
Princesse de Broglie, Ingres ve Taner Ceylan

Taner Ceylan: We Now Must Say Goodbye,
Paul Kasmin Gallery, New York, 2015,
Sergi görüntüsü

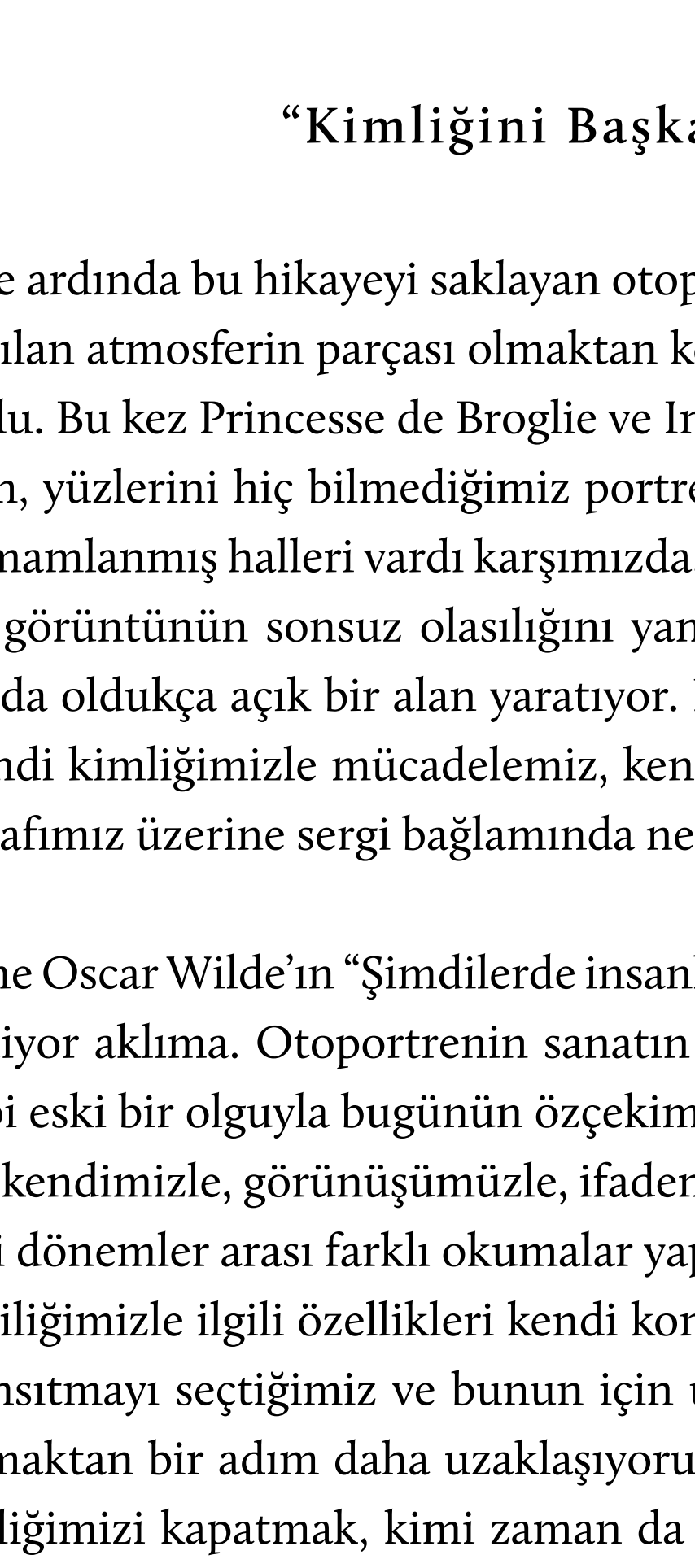
2015 yılının Ekim ayı. Taner Ceylan, New York, Paul Kasmin Gallery'de adını Bertolt Brecht'in Alabama Şarkısı'ndaki "We now must say goodbye" sözünden alan kişisel sergisini gerçekleştirdi. Serginin merkezinde, birbirine bacakacak şekilde konumlanan "Ingres" ve "Princess Broglie" adlı eserler, yan duvarlarda ise yukarıda bahsettiğim otoportre serisi yer alıyordu. Hiperrealist bir ressam olarak tanınan fakat kendi işleri için "duygusal gerçekçilik (emotional realism)" tanımını kullanmayı tercih eden Sanatçı, sergide 19. yüzyıl Fransız neoklasik ressamı olan Jean- Auguste- Dominique Ingres'e ve onun sipariş üzerine yaptığı son kadın portresi olan Princesse de Broglie'ye odaklanıyordu. Mekanda yarattığı kurguyla Ceylan, portreyi yapan kişi ve modeli arasındaki ilişkiyi, mesafeyi, algıyı ve kimlik geçişlerini, sanat tarihine dair veriler ve "şimdi" üzerinden kendini de konumlandırarak sorgulamıştı.

Sergideki karakterlerin hikayesi de oldukça ilginç. Ingres'in yaptığı ve orijinali Metropolitan Museum of Art koleksiyonunda yer alan tablodaki Princesse de Broglie, aslında aristokrat çevrelerde utangaç, sessiz tavırlarıyla içe kapanık bir karakter olarak tanınıyor. Fakat Ingres'e sipariş verdiği portrede kendini ideal bir toplumun aristokrat kesiminin gösterişli bir kadın temsilcisi gibi canlandırmasını istemiş. Sergide duvar metni olarak karşımıza çıkan ve Ceylan'ın o dönem Ingres'in arkadaşlarına yazdığı gerçek mektuplara dayanarak yarattığı kurgusal bir günlükten aktarılan "Şimdiye kadar resmettiğim en güzel tablo neden bana bu denli acı veriyor? Sanatçı neden birini resmetmek ister? Sanatçı, birini resmetmeye ne zaman karar verir? Ruhunun derinliklerine baktığımda, resimlerimde yalnızca kendimi görüyorum", ifadeleri de oldukça dikkat çekici. Bu, Oscar Wilde'in ünlü romanı *Dorian Gray'in Portresi*'ndeki Basil Hallward karakterinin portreye dair yorumunu çağırıştırıyor: "Duyguyla yapılan her bir portre, aslında resmedilenin değil, onu yapan ressamın portresidir." İşte Ceylan da bu fikirden- ve duygudan- yola çıkarak portrenin öznesini (modeli) ressam için bir bahane olarak yorumlar. Portreyi yeniden üretirken, kişisel resmi yapın için bir bahane olarak yorumlar. Portreyi yeniden üretirken, kişisel resmi yapın için bir bahane olarak yorumlar. Portreyi yeniden üretirken, kişisel resmi yapın için bir bahane olarak yorumlar.

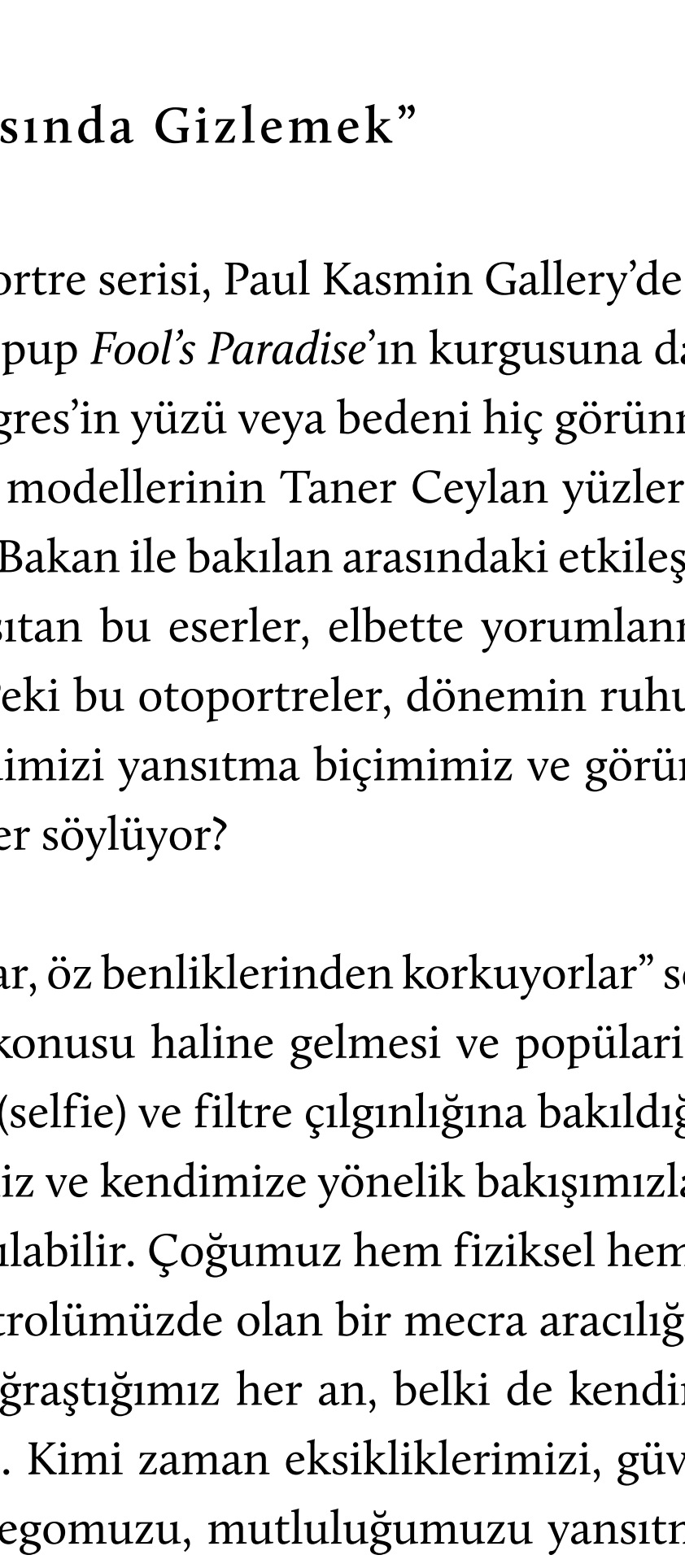

Jean-Auguste-Dominique Ingres,
Portrait of Princess Albert de Broglie, 1851-1853,
Tıval üzerine yağlıboya,
Metropolitan Museum of Art, New York

Ceylan, bu kadın bedeninin üzerine ressam Ingres'in yüzünü resmeder. Ingres'in hassas ruh haliyle bu portre üzerinden ilişki kuran sanatçı, aslında bunu yaparak kendi hissettiği gerçeği de açığa çıkarmış olur. Bu resmin karşısına ise tıval üzerine prensesin yalnızca başının ve omuz kısmının yer aldığı bir resmini yerleştirerek onların ruhlarını birbirinden ayırmış, ikisini de özgürleştirmiş olur. Sanatçı, bu kurguya on tane çizimden oluşan bir seri daha ekler. Ingres'in sipariş üzerine yaptığı ve tamamı kara kalem portrelerden bazılarını seçerek onları taklit eder ve hepsine kendi yüzünü, o atmosferde göre ifadesini yerleştirir. Prensese bedenine Ingres'in yüzü gelmiş, Ingres'in yaptığı diğer portreler ise onu özgürleştiren Taner Ceylan'ın yüzü yerleşmiştir. Artık resimler de kurgu da ona aittir; zamanlar kesilmiş, ifadeler özgürleşmiş, portrenin gerçek sahipleri birbirleriyle vedalaşmış ve hayatlarına farklı dünyalarda devam etmiştir.

Taner Ceylan, *Princess Broglie*
(*We Now Must Say Goodbye*), 2015,
Tıval üzerine yağlıboya, 40 x 30 cm

Taner Ceylan, *Ingres*
(*We Now Must Say Goodbye*), 2015,
Tıval üzerine yağlıboya, 121 x 91 cm

Ressamla resmedilen arasındaki ilişkinin ve ruhsal geçişlerin sorgulanmasına dayanan bu projede Ceylan, kendi ressam kimliğiyle gerçek kimliğini de birbirinden ayırır. Tarihteki diğer ressamlarla kendi yaratıcı süreci aracılığıyla derin bağlar kurabilen ve dolayısıyla onlarla zamanlar ötesi bir iletişime geçtiğine inanan sanatçı için diğer ressamları kendi sanatının merkezine almak oldukça önemli bir süreçtir. Bu sergide yer alan Princesse de Broglie ve Ingres'in yaşamlarını araştıran sanatçı, istediği kadar detaylı bilgiye ulaşmaya çareyi kendi kurgusunu yaratmakta bulur. Bunun için prensesin günlük hayatını hayal ederek günlükler tutmaya başlar, ayrıca Ingres'in mektuplarını okuyarak ressamın karakterini, hislerini de keşfetmeye çalışır. Paul Kasmin Gallery'deki serginin kurgulandığı alan, işte bu yaratıcı süreçle hayat bulur. 2014 yılında yani sergiden bir yıl önce Ceylan resmin orijinalini görmek ve analiz etmek için Metropolitan Museum of Art'a giderek eserle baş başa uzun uzun vakit geçirir Tüm bilgileri toparlayıp renk paletleriyle İstanbul'a geldiğinde detaylı bir çalışmaya başlar. İlginç olan nokta, bu resimde elbisenin mavisinin tonunu yakalamanın mümkün olmamasıdır. Sanatçı, Ingres'in bu maviyi elde etmek için çok sayıda şeffaf katman koyarak çalıştığını söyler. Tonu tam yakalamasa bile Ceylan için önemli olan onun duygusunu yakalamaktır. Resimlerindeki gerçekçilik de zaten görüntüde değil, onun yarattığı duyguda saklıdır: "Boya ve formlarla değil, kavramlarla oynamayı seviyorum. Resmime baktığınızda kırmızı rengi görmeyin; kanı görün. Göz kapaklarını görmeyin; bakışları görün. Ben duyguların peşindeyim. İzleyiciyi görünenin ardına, ötesine taşımaya çalışıyorum. Bunu yapabilmek için de çok titiz olmak gerekiyor. Teknik görünmez olmalı, buna görünmez olmalı."

Taner Ceylan, *We Now Must Say Goodbye*, 2015,
Otoportre serisinden seçki, Kağıt üzerine grafit kalem, Her biri 35 x 24 cm

"Kimliğini Başkasında Gizlemek"

İşte ardında bu hikayeyi saklayan otoportre serisi, Paul Kasmin Gallery'de yaratılan atmosferin parçası olmaktan kopup *Fool's Paradise*'in kurgusuna dahil oldu. Bu kez Princesse de Broglie ve Ingres'in yüzü veya bedeni hiç görünmeden, yüzlerini hiç bilmediğimiz portre modellerinin Taner Ceylan yüzleriyle tamamlanmış halleri vardı karşımızda. Bakan ile bakılan arasındaki etkileşimi ve görüntünün sonsuz olasılığını yansıtan bu eserler, elbette yorumlanmaya da oldukça açık bir alan yaratıyor. Peki bu otoportreler, dönemin ruhu ve kendi kimliğimizle mücadeleimiz, kendimizi yansıtmaya biçimimiz ve görünen tarafımız üzerinden sergi bağlamında neler söylüyor?

Yine Oscar Wilde'in "Şimdilerde insanlar, öz benliklerinden korkuyorlar" sözü geliyor aklıma. Otoportrenin sanatın konusu haline gelmesi ve popüleritesi gibi eski bir olguyla bugünün özçekimi (selfie) ve filtre çılgınlığına bakıldığında kendimizle, görünüşümüzle, ifademiz ve kendimize yönelik bakışımızla ilgili dönemler arası farklı okumalar yapılabilir. Çoğumuz hem fiziksel hem de kişiliğimizle ilgili özelliklerimizi kendi kontrolümüzde olan bir meca aracılığıyla yansıtmayı seçtiğimiz ve bunun için uğraştığımız her an, belki de kendimiz olmaktan bir adım daha uzaklaşıyoruz. Kimi zaman eksikliklerimizi, güvensizliğimizi kapatmak, kimi zaman da egomuzu, mutluluğumuzu yansıtmak için poz verdiğimiz her an dijital teknolojiler sayesinde mekan, zaman, yaş algılarını delip geçiyoruz. Bir *persona* yaratabilmemizin ve onu tıpkı Taner Ceylan gibi, farklı bir kurguya sokabilmenin keyfine varırken teknoloji, bir yandan da yüzümüzü farklı ortamlara, farklı bedenlere yerleştirebilmemizi sağlayan uygulamalarla zamansız ve sonsuz kimliğe sahip olmamıza olanak tanıyor. Yalnızca meraktan, eğlenmek için kullandığımız bu tür uygulamalar bile muhtemelen görsel algı üzerinden bizi bir şekilde etkiliyor. Artık yüzünü değiştiremeyeceğimiz veya yerine geçemeyeceğimiz kimse yok; bizim için bunu yapabilen, parçası olduğumuz sistemin bize "bunu da denemelisin" dediği her şeyin peşinde koşup duruyoruz.

Peki ya fotoğrafın henüz hiç olmadığı bir dönemde, siparişle portrelerini yaptıran soylular kendi öz benliklerinin ne kadar farkındalardı? Ressamla geçirilen günlerde ve aynı pozisyonda saatlerce oturtulan o anlarda hangi düşüncelerle, hangi duygularla yaşıyorlardı? O zaman da şimdiki gibi, kendi gerçek ya da saklı kimliklerini sergilemek yerine, diğerlerinin gözünde olmak istedikleri kimlikleri yaratmaya mı çalışıyorlardı yalnızca?

Ingres'in siparişle yaptığı portrelerden örnekler

Var oluşundan itibaren kendi varlığını çözme, anlamlandırma ve tanımlama çabası içinde olan insan, bugün imaj ve teknoloji çağında artık yüzünü, ifadesini, bedenini kolaylıkla değiştirebiliyor ve yeniden inşa edebiliyor. Sürekli olarak bakılan konumunda duran, artık ruhunu iyiden iyiye gizlemeyi öğrenen ve içe bakma yöntemlerini farklılaştıran karakterler, kendini tanımak ve farkındalığını sağlamak için bile başka kimliklerden yardım alıyor. Bir yandan özçekimler ayna işlevi görerek kimliğimizin görsel tamamlayıcısı olurken teşhire açtığımız hayatlarımız da olmak istediğimiz başkalarının hayatlarına gitgide daha çok yaklaşıyor; başka budalaların cennetine. Bugün, Princesse de Broglie'nin "Beni başka biri gibi çiz" dediği Ingres'e artık ihtiyacımız yok. Kendimizi başkasının kimliğinde, başkasını da kendi içimizde gizlemek her zamankinden daha kolay. Guy Debord'un *Gösteri Toplumu*'nda dediği gibi, "Gösteri, metanın toplumsal yaşamı tümüyle işgal etmeyi başardı ve görülen dünya, metanın dünyası olmuştur. Birey, kendini egemen ihtiyaç imajlarında bulmayı ne kadar kabul ederse, kendi var oluşunu ve kendi arzularını o kadar az anlar."²

Elbette içinde bulunduğumuz süreç giderek daha karamsar bir noktaya götürüyor çoğumuzu. Bazılarımız kayıplar yaşıyor, bazılarımız güvenli alanını korumak için büyük fedakarlıklar yapıyor. Fakat ne olursa olsun biraz içe kapanmak, yarattığımız *personal* dünyadan birkaç adım da olsa uzaklaşıp gerçek duyguların yüzleşmek, dış dünyaya ayak uydurmak için yarattığımız kurgulardan çıkıp nefes almak ve farklı yönlerimizle tanışmak için iyi bir fırsat da olabilir. Ve böyle dönemler kozadan çıkan tırtıl misali, uçmaktan önce aramızda bıraktığımız derimize dönüp "Şimdi vedalaşma vakti" diyeceğimiz hayalleri barındırdığı için, bizi hala büyük umutlarla hayata bağlama ihtimalini taşıyor olabilir.

[1] <https://cigdemasatekin.com/2018/05/30/an-interview-with-taner-ceylan/>

[2] Guy Debord, *Gösteri Toplumu*, 1996, s. 42

KAYNAKLAR:

<https://news.artnet.com/market/taner-ceylans-explores-portraits-role-339672>

<https://cigdemasatekin.com/2018/05/30/an-interview-with-taner-ceylan/>

<https://www.artsy.net/show/paul-kasmin-gallery-taner-ceylan-we-now-must-say-goodbye/info>

Guy Debord, *Gösteri Toplumu*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1996

Oscar Wilde, *Dorian Gray'in Portresi*, İstanbul: Can Yayınları, 2018